

Passieve vismonitoring zoete Rijkswateren: Voortgangsrapportage april – november 2011

O.A. van Keeken, J.A.M. Wiegerinck, J. van Willigen
Rapport nummer C161/11

IMARES Wageningen UR

(IMARES - Institute for Marine Resources & Ecosystem Studies)

Opdrachtgever:

RWS-RIZA
Postbus 17
8200 AA Lelystad

Publicatiedatum:

5 december 2011

IMARES is:

- een onafhankelijk, objectief en gezaghebbend instituut dat kennis levert die noodzakelijk is voor integrale duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van de zee en kustzones;
- een instituut dat de benodigde kennis levert voor een geïntegreerde duurzame bescherming, exploitatie en ruimtelijk gebruik van zee en kustzones;
- een belangrijke, proactieve speler in nationale en internationale mariene onderzoeksnetwerken (zoals ICES en EFARO).

P.O. Box 68

1970 AB IJmuiden

Phone: +31 (0)317 480900

Fax: +31 (0)317 48 73 26

E-Mail: imares@wur.nl

www.imares.wur.nl

P.O. Box 77

4400 AB Yerseke

Phone: +31 (0)317 48 09 00

Fax: +31 (0)317 48 73 59

E-Mail: imares@wur.nl

www.imares.wur.nl

P.O. Box 57

1780 AB Den Helder

Phone: +31 (0)317 48 09 00

Fax: +31 (0)223 63 06 87

E-Mail: imares@wur.nl

www.imares.wur.nl

P.O. Box 167

1790 AD Den Burg Texel

Phone: +31 (0)317 48 09 00

Fax: +31 (0)317 48 73 62

E-Mail: imares@wur.nl

www.imares.wur.nl

© 2011 IMARES Wageningen UR

IMARES is onderdeel van Stichting DLO
KvK nr. 09098104,
IMARES BTW nr. NL 8113.83.696.B16

De Directie van IMARES is niet aansprakelijk voor gevolgschade, noch voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van IMARES; opdrachtgever vrijwaart IMARES van aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag weergegeven en/of gepubliceerd worden, gefotokopieerd of op enige andere manier gebruikt worden zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

A_4_3_1-V12.2

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1. Inleiding	4
2. Passieve monitoring 2011	4
2.1 Fuikenregistraties	4
2.2 Zalmsteekbemonsteringen	6
3. Kwaliteitsborging	8
Verantwoording	9

1. Inleiding

In deze rapportage wordt een overzicht gegeven van de stand van zaken per 30 november 2011 van de passieve vismonitoring in het kader van de MWTL-monitoring. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van Rijkswaterstaat RIZA en het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

2. Passieve monitoring 2011

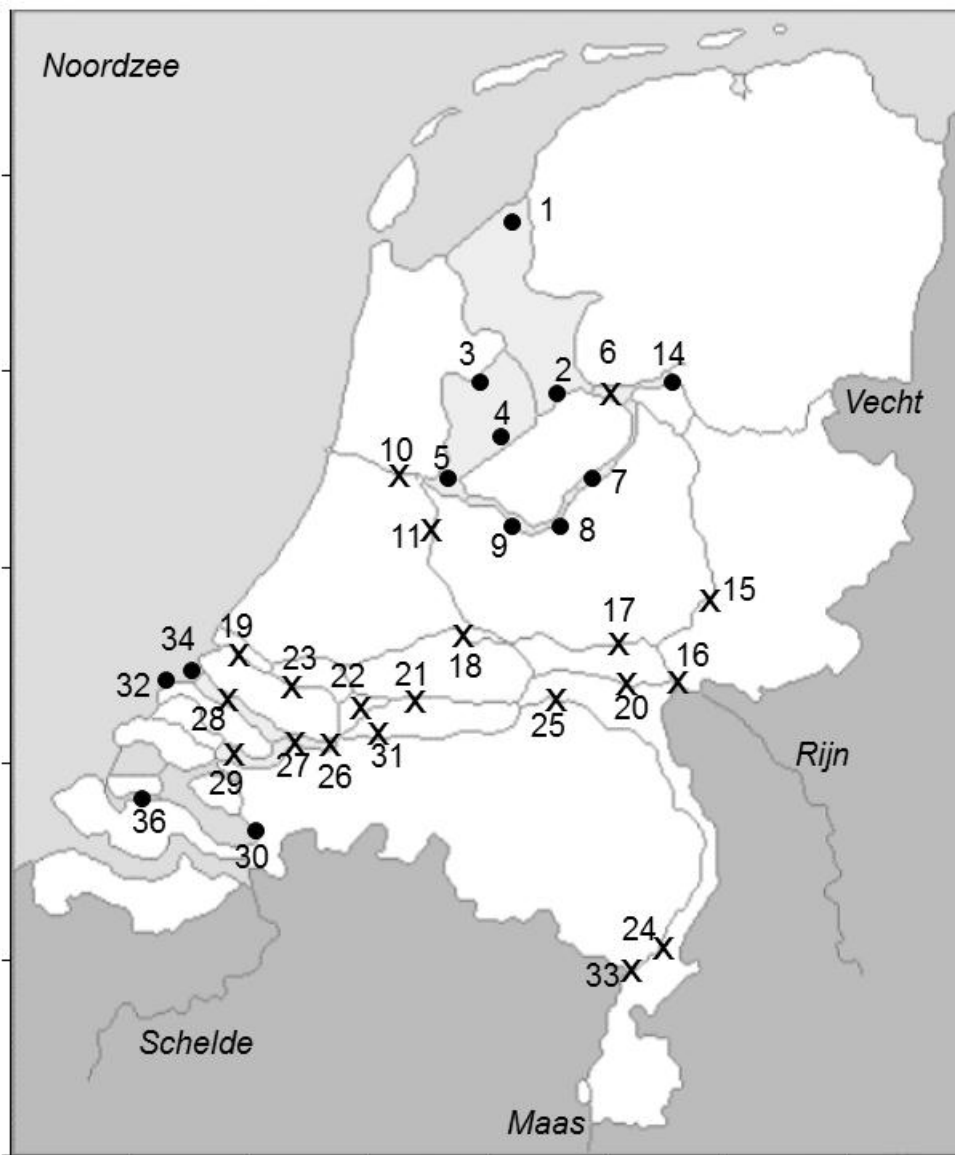
2.1 Fuikenregistraties

In de Nederlandse rijkswateren wordt vanaf 1993 van een aantal meewerkende beroepsvissers de fuiken bemonsterd (Figuur 1). De bemonsterde gebieden zijn genummerd van 1 t/m 36 (Figuur 1). De gebieden 12 en 13 zijn al in het begin van de monitoringsperiode afgevallen, gebied 11 is in 2001 afgevallen en gebieden 4 en 6 in 2006. In 2008 is de beroepsvisser in gebied 23 gestopt en is de monitoring in dit gebied overgenomen door een andere beroepsvisser die al in het programma zit, zodat de monitoring wordt gecontinueerd. In 2010 is een beroepsvisser die al in het programma zit, begonnen met de vangstregistratie in gebied 4, waardoor deze weer in het programma is opgenomen. Tevens wordt door drie vissers bemonsterd in gebied 36 (Veerse Meer).

In 2011 zijn door het vangstverbod van aal door de dioxineproblematiek, waarbij een vangstverbod van aal geldt voor onder meer de grote rivieren en het Noordzeekanaal, in totaal 19 locaties weggevallen uit de fuikenregistratie. Dit zijn de locaties 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31 en 33. In 2011 zijn daardoor nog maar 13 gebieden overgebleven in de fuikenregistratie (Figuur 1).

Op de meeste locaties worden gewone aalfuiken, zogenaamde staande (hok-) fuiken gebruikt. Daarnaast wordt ook met schietfuiken gevist. Dit zijn series van met elkaar verbonden fuiken. Op stromend water staan deze met de punt naar de stroom gericht. De vistuigen die door de meewerkende vissers worden gebruikt zijn primair gericht op het vangen van hun voornaamste inkomstenbron: de aal. Ook de maaswijdte (18-20 mm gestrekte maas) is hierop aangepast. De overige soorten belanden als bijvangst in deze fuiken. Aan de meewerkende vissers is gevraagd van hun totale bestand aan fuiken vier fuiken te selecteren en hiervan de vangsten te registreren. Bij de selectie van de fuiken is gevraagd om die fuiken te kiezen waarvan ze verwachten dat daar de grootste soortendiversiteit mee kan worden waargenomen en niet noodzakelijkerwijs de hoogste aalvangst.

Gedurende het fuikseizoen worden in alle visgebieden bij iedere lichte vangst van de vier geselecteerde fuiken geregistreerd op een standaardformulier. Op alle locaties worden de vangsten van baars, snoekbaars, pos, blankvoorn en brasem niet geregistreerd, aangezien dit de vissers veel tijd kost. Voorafgaande jaren werd in het IJsselmeer/Markermeer gebied daarnaast ook geen spiering geregistreerd, maar in 2011 is op verzoek van de vissers spiering door enkele vissers weer geregistreerd in het IJsselmeer/Markermeer gebied.

Figuur 1. Overzicht van de locaties van de fuiken die worden geregistreerd.

Aan het begin van het vangstseizoen 2011 zijn voor de visgebieden pakketten samengesteld en opgestuurd. Tussentijds is (meestal telefonisch) contact geweest met de vissers wanneer deze problemen hadden met het invullen van het formulier of moeite hadden een bepaalde vis te determineren. De gegevens die binnenkomen worden gecontroleerd op consistentie en fouten in determinatie voordat ze worden ingevoerd in de database.

Het pakket bevatte:

- Brief met instructies voor de werkwijze van dat jaar.
- Voorbeeld vangstregistratieformulier.
- Lege vangstregistratieformulieren.
- Kaart waarop de locaties van de fuiken aangegeven moeten worden.
- Reeds gefrankeerde retourenvelop voor het terugzenden van het kaartje, de ingevulde vangstregistratie- formulieren en een nota.

Naar aanleiding van het verbod op aalvisserij dit jaar wederom gedurende september-november, waarvoor voor dit projectonderdeel geen ontheffing is verleend door het Ministerie van EL&I Dienst Regelingen, is gevraagd om in september de gegevens terug te sturen.

In 2012 zal de rapportage van de passieve vismonitoring niet meer geschieden in de huidige vorm, maar in een jaarlijkse rapportage waarbij alle zoetwater vismonitoringsprogramma's in opdracht van Rijkswaterstaat Waterdienst en het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie geïntegreerd zullen worden tot één rapportage. Deze rapportage verschijnt dan waarschijnlijk in de zomer in plaats van het voorjaar. Over de inhoud van de rapportage zal overleg plaatsvinden met de betrokken personen van Rijkswaterstaat Waterdienst. Rijkswaterstaat Waterdienst heeft aangegeven dat het belangrijk is dat de Kaderrichtlijn Water EKR (Ecologische Kwaliteitsratio) waarden voor de waterlichamen op dusdanige manier gepresenteerd worden, dat deze direct bruikbaar zijn bij de rapportages aan Brussel en het beantwoorden van de specifieke Rijkswaterstaat Natura2000 behoeften per habitatype ten behoeve van de beheerplannen.

Doordat in 2011 het merendeel van de gebieden uit de fuikenmonitoring is weggevallen, zal het programma vanaf 2012 op een andere manier worden opgezet. Overleg over het ontwerp van het nieuwe passieve monitoringsprogramma zal worden afgestemd met betrokken personen van Rijkswaterstaat om te zorgen dat het nieuwe programma aansluit bij de nieuwe maatlaten voor trekvisen.

2.2 Zalmsteekbemonsteringen

Op vijf locaties in vier gebieden in het Nederlandse deel van het rivierengebied wordt de zalmsteekbemonstering uitgevoerd naar stroomopwaarts trekkende anadrome vis (met name zalm en zeeforel en indien aanwezig ook fint, elft en houting). Bij de monitoring wordt gedurende twaalf weken met behulp van zalmsteken door beroepsvissers gevestigd. Zalmsteken zijn grofmazige fuiken met een gestrekte maasopening van 14 cm vooraan die aflopen tot 7 cm achterin het net. De fuiken zijn met de opening tegen de stroom in gezet en voorzien van een schutwand dat tot de oever loopt. De monitoring is opgezet om inzicht te krijgen in een mogelijk herstel van de salmonidenpopulaties en om uitzetactiviteiten bovenstrooms te kunnen evalueren.

In 2011 is op de volgende locaties gevestigd door beroepsvissers (Figuur 2):

(1) Lek: in de Lek wordt gevestigd met behulp van twee zalmsteken in het stuwkanaal van het sluizencomplex te Hagestein. Dit is de eerste barrière die optrekkende salmoniden op de Lek tegenkomen.

(2) Waal: in de Waal/Boven Merwede is met twee en indien mogelijk met drie zalmsteken gevestigd ter hoogte van Woudrichem en Gorinchem.

(3) Maas: in de Maas wordt met één zalmsteek gevestigd stroomafwaarts van de stuw bij Lith (de eerste barrière in de Maas). Deze is nabij de uitstroomopening van de vistrap geplaatst.

(4a) Nederrijn: in de Nederrijn direct voor splitsing Nederrijn/IJssel wordt met behulp van één zalmsteek gevestigd.

(4b) IJssel: in de bovenloop van de IJssel direct na de splitsing Nederrijn/IJssel wordt met behulp van één zalmsteek gevestigd.

Alle zalmsteekvissers zijn minimaal eenmaal per monsterperiode bezocht om de vangstopstelling, determinatie en dataverwerking te controleren. Bij deze locaties wezen de controles uit dat de bemonstering en determinatie van vis verliep zoals afgesproken. De gegevens van de eerste periode (juni –juli 2011) van alle vissers zijn binnen.

Voor de visserij met zalmsteken gedurende de sluiting van de aalvisserij in september-november is wel ontheffing verleend door het Ministerie van EL&I Dienst Regelingen. Hierdoor heeft de visserij gewoon

plaatsgevonden. De tweede periode is net afgesloten (oktober tot eind november). Deze gegevens en logboeken moeten grotendeels nog verzameld worden van de desbetreffende beroepsvissers. Invoer van alle gegevens zal in december 2011- februari 2012 plaatsvinden.

Figuur 2. Overzicht van de locaties van de zalmsteken die worden geregistreerd.

3. Kwaliteitsborging

IMARES beschikt over een ISO 9001:2008 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem (certificaatnummer: 57846-2009-AQ-NLD-RvA). Dit certificaat is geldig tot 15 december 2012. De organisatie is gecertificeerd sinds 27 februari 2001. De certificering is uitgevoerd door DNV Certification B.V. Daarnaast beschikt het chemisch laboratorium van de afdeling Milieu over een NEN-EN-ISO/IEC 17025:2005 accreditatie voor testlaboratoria met nummer L097. Deze accreditatie is geldig tot 27 maart 2013 en is voor het eerst verleend op 27 maart 1997; deze accreditatie is verleend door de Raad voor Accreditatie.

Verantwoording

Rapport nummer C161/11
Projectnummer: 4302101001

Dit rapport is met grote zorgvuldigheid tot stand gekomen. De wetenschappelijke kwaliteit is intern getoetst door een collega-onderzoeker en het betreffende afdelingshoofd van IMARES.

Akkoord: Martin de Graaf
onderzoeker

Handtekening:

Datum: 6 december 2011

Akkoord: Jakob Asjes
Hoofd afdeling Vis

Handtekening:

Datum: 7 december 2011